

LUCIAN BLAGA – DESPRE VIITORUL FILOSOFIEI

MAFTEI Vitalie, I. univ.

Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: *Filosofia românească s-a confruntat cu mai multe obstacole, începând cu acela al plămădirii îndelungate și nașterii târzii. Aproape fiecare gânditor a reluat totul de la capăt făcând abstracție de ceea ce spusese ceilalți anterior. Similar, aproape nici unul din marii gânditori nu a avut urmași spirituali care să asigure durabilitate sistemului sau concepției pe care a elaborat-o. În aceste condiții, când chiar trecutul sau, mai bine-zis, însăși existența filosofiei românești, sunt adesea puse la îndoială. În acest sens un intrerese special îl are reflecțiile lui L. Blaga cu privire la viitorul filosofiei românești.*

Cuvinte cheie: *L. Blaga, filosofie românească, izvod.*

Lucian Blaga s-a născut la 9 mai 1895, în Lancrăm, județul Alba. Școala primară a făcut-o la Sebeș, după care urmează cursurile Liceului „Andrei Șaguna” din Brașov, unde ia contact cu filosofia prin intermediul operei lui Conta. După ce a trecut prin seminarul teologic din Sibiu, audiază, apoi, cursurile Universității din Viena, unde obține doctoratul în filosofie cu teza *Kultur und Erkenntnis (Cultură și Cunoaștință)*, după care se dedică unei cariere diplomatice (Varșovia, Praga și Berna, Lisabona) și elaborării operei. În 1939, prin concurs, a ocupat, ca profesor, Catedra de filosofia culturii de la Universitatea din Cluj, pe care o onorează până în 1948. Imediat după primul război mondial, Blaga își construiește premisele sistemului filosofic prin lucrările: *Probleme estetice, Fenomenul original, Fețele unui veac și Daimonion*, unde apar pentru prima dată ideile pe care le va dezvolta în lucrările ce alcătuiesc sistemul: *Eonul dogmatic, Cunoașterea luciferică, Censura transcendentă, Orizont și stil, Spațiul mioritic, Geneza metaforei și sensul culturii, Artă și valoare, Despre gândirea magică, Religie și spirit, Știință și creație, Diferențialele divine, Despre conștiința filosofică, Aspecte antropologice, Experimentul și spiritul matematic, Ființa istorică*. Aceste lucrări vor fi mai târziu grupate în cele patru trilogii: *Trilogia cunoașterii, Trilogia culturii, Trilogia valorilor și Trilogia cosmologică*. Prin toate aceste scrieri, filosofia lui Blaga se prezintă ca una dintre marile construcții ale istoriei filosofiei universale.

În lucrarea „*Despre conștiința filosofică*”, Lucian Blaga este preocupat, de evidența spiritului în care și-a construit sistemul, îl legitimează în experiența filosofică universală. El și-a construit sistemul în spirit metafizic, făcând dovada unei viziuni de ansamblu asupra existenței. În lucrarea menționată, el atrage atenția și asupra profilului său - metafizic. Este semnificativ, în acest sens, cu deosebire, tabloul marilor gânditori evocați întru aceasta. Elogiind „marile figuri” ale filosofiei universale, Blaga distinge două coloane de gânditori: una mai mult vizionar-constructivă, alta mai curând analitic-critică. Întâia coloană e atentă – spune Blaga – îndeosebi la *priveștiștea totală a existenței* (Thales, Anaxagoras, Heraclit, Platon, Plotin, Cusanus, Bruno, Descartes, Leibniz, Fichte, Schelling, Hegel, Schopenhauer, Bergson). A doua coloană *își are interesul ațintit mai ales asupra omului* (Parmenide, Platon, Aristotel și scepticii, Montaigne, Descartes, Hume și Kant, precum și fenomenologia și existențialismul contemporan). Lucian Blaga ilustrează ambele coloane. Sistemul său are un profil analitic-critic prin „coordonatele filosofice” (respectiv prin antropologia sa filosofică, prin filosofia cunoașterii, stilului, artei, culturii și valorilor) și un profil vizionar-constructiv prin „coordonatele metafizice” (respectiv Mitul Marelui Anonim și ideea „misterului”).

În *Trilogia cunoașterii*, L. Blaga pune în analiză probleme specifice tezei de licență așa ca: autonomia filosofică; filosofie și metodă; dimensiunile viziunii filosofice; filosofie și artă; despre conștiința filosofică etc. În prelungirea finalului *Trilogiei cunoașterii*, reflecțiile lui Blaga înmănuncheate în articolul *Despre viitorul filosofiei românești* converg explicit spre un patetic îndemn la creație. O creație conștient și sistematic asumată, înțeleasă ca expresie a unei stări de spirit unitare la nivelul colectivității filosofice naționale. El menționează "Îmi place să cred că viitorul gândirii românești va fi determinat de cele mai adânci, de cele mai secrete porniri ale spiritului nostru de o parte, și de poziția noastră firească în topografia spirituală a Europei de altă parte... N-aș vrea totuși să leg considerațiile asupra viitorului filosofiei românești de rezultatele la care personal am ajuns, cât privește specificul românesc. De altfel, acele rezultate, la care țin cu dragoste și încredere paternă, ar putea să fie numai niște aproximații ipotetice, dacă nu chiar niște erori" ¹.

Blaga va atrage atenția asupra surselor care ar trebui să constituie izvorul creațiilor filosofice românești viitoare. Contrar așteptărilor unora, el nu aderă la punctul de vedere al "orientalizării" sau "occidentalizării" necritice a gândirii naționale: "Fără a se izola, căci aceasta nici n-ar fi cu putință, gândirea filosofică românească va trebui să-și păstreze independența inițiativelor creatoare față de pomenitele culturi... Mi-a plăcut întotdeauna să sper că gândirea românească se va realiza potrivit liniilor de forță ce i le imprimă *substraturile subconștiente și de natură stilistică* (iar nu doctrinară) ale spiritului etnic. În aceste cadre

de largă amploare... inițiativa creatoare se găsește, după toate semnele, la începuturile ei categorice și decisive”²

Pentru viitorul filosofiei românești înțelegă ca un summum de *creații*, Blaga formulează câteva repere: "Propunând studiul metafizicii și al eresurilor răsăritene-bizantine, ca și al filosofiei apusene în toată amploarea ei, nu facem decât să schițăm în aer cele două mari blocuri, în care însetatul român poate lovi cu toiagul ca să scoată apa din izvor. Ar mai fi desigur și alte blocuri, de ex. acel bloc indic, de care cu adevărată nostalgie s-au apropiat Eminescu și alte personalități din cultura noastră. Subliniez că toate aceste blocuri le înțeleg deopotrivă ca niște stânci dătătoare de "izvoare", și nimic mai mult... pentru gândirea filosofică românească, însăși cultura populară, folclorică, reprezintă un rezervor de o bogăție încă necuprinsă, de motive ce ar putea să fie exploatate. Îndeosebi creațiile anonime *din duh creștin, ca și din duhul eresului*, le vedem ca un permanent patrimoniu de izvoare”³

Dacă de "izvoare" sau "izvoade" nu se poate lipsi nici o creație filosofică, românească sau străină, fie ele occidentale sau răsăritene, atunci acestea își păstrează rolul de "sugestii", "motive" sau "material prelucrabil" și nimic mai mult. Bazându-se pe realizările filosofiei românești interbelice (desigur, și pe propria creație până la momentul respectiv), Blaga se exprima categoric referitor la acest aspect: "Gândirea străină ne poate oferi sugestii, motive sau material de prelucrat, gândirea străină însă nu poate fi furnizoare de formule, care ne-ar obliga în chip *dogmatic*, ca niște corpuri definitiv constituite și intangibile. Acceptăm sugestii, dar nu subjugare... În gândirea filosofică, noi românii am dat dovezi de inițiativă, ieșind din robia doctrinelor și intrând cu aceasta întâia oară în imperiul ființei noastre ca atare. S-au produs suficiente dovezi că în gândirea filosofică putem să fim noi înșine. Am dobândit mișcarea degajată printre idei, ne-am eliberat de constrângerea lor inoportună, am cucerit distanța față de teoria străină. Ființa noastră și-a făurit cârma ei proprie și a învățat imperativele rodnice ale gândirii ofensive. Mărturiile abundă, mărturiile că putem gândi lumea încă o dată de la început, altfel decât a fost gândită de alții”⁴ Așa cum o vedea Blaga, *creația filosofică*, este corelată intim cu exigența *independenței de gândire* față de "surse" sau "izvoare" - exigență, din nefericire, nerespectată aproape tot atâta timp de când a fost formulată, întrucât, după obligația într-o jumătate de secol a călăuzirii noastre spre "lumina de la răsărit", a apărut obiceiul plecăciunilor spre "adevărurile absolute" ale apusului, uneori fără prea mult spirit critic. Altfel spus, s-a căzut de două ori consecutiv în greșeala asupra căreia atenționa Blaga, a imitării fidele - este drept, sub influența unor multiple conjuncturi extra-filosofice - a ceea ce, de multe ori, nici nu putea să fie măcar "izvor" al ideții autohtone.

L. Blaga prefigura astfel viitorul filosofiei românești, corelându-l cu ascensiunea firească a tinerelor generații, care urmau, dacă nu să continue și să dezvolte rezultatele antecesorilor lor recentți, să exploreze căi cu totul noi: "Tinerilor gânditori români nu le rămâne decât să creeze... ceea ce s-a creat până aici are un rost exemplar. S-a dat exemplul că și românul poate să gândească lumea încă o dată de la început, și cu aceasta s-a verificat un potențial. Dar fiecare nou gânditor își va lua sarcina să gândească el însuși încă odată lumea de la început. A filosofa înseamnă a-ți reduce prejudecățile la un minim posibil, a accepta orice filosofie constituită cel mult ca izvor, a-ți păstra libertatea mișcărilor, a vedea în orice doctrină, de oricâtă faimă s-ar bucura, doar o carieră din care să scoți piatră pentru o nouă clădire”⁵

Abordarea filosofică a lui L. Blaga privește filosofia ca o viziune subiectivă asupra lumii. După el filosofia constituie un domeniu autonom față de celelalte discipline. Filosofia deține intuiții asupra tot ceea ce este, aceasta îi asigură filosofiei un raport privilegiat cu lumea față de celelalte științe. Filosofia este urmată de o conștiință filosofică. În conștiința filosofică, filosofia se întoarce ca într-un act reflexiv asupra conținutului său. Conștiința filosofică este atunci când ia ființă un produs de supremă veghe a omului. În conștiința filosofică, filosofia prinde știre de sine. Este o răsfrângere în spirit. Oricine înzestrat cu aptitudini spiritual poate să ajungă la formarea conștiinței filosofice. L. Blaga susține că conștiința filosofică își are ființa și posedă autonomie. Cum este posibilă crearea conștiinței filosofice? Autorul evidențiază familiarizarea cu operele filosofilor, o îndelungată experiență. Astfel, ea acorda posesorului aprecierea justă a unei filosofii. Vorbind despre gândirea filosofică el spune că ea a înflorit, a devenit mai bogată. El menționează două procese care evidențiază percepția launtrică a gândirii filosofice: somnul și trezirea.

Bibliografie

1. L. Blaga, *Despre viitorul filosofiei românești*, în "Saeculum", ianuarie-februarie 1943, anul I, nr. 1, p. 2
2. Ibidem, p. 10
3. Ibidem, pp. 11
4. Ibidem, pp. 14
5. Ibidem, p. 15